

Yttrande över remiss, Skogsutredningens betänkande SOU 2020:73; Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen

Region Västernorrland tackar för möjligheten att lämna synpunkter på utredningen ”Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen”, också omnämnd som Skogsutredningen.

Region Västernorrland är, som regionalt utvecklingsansvarig aktör, ansvarig för samordning och insatser för hållbar regional utveckling i Västernorrlands län. Detta innefattar bland annat ansvar för genomförande av den regionala utvecklingsstrategin och mer specifika, kopplade strategier och program, däribland länets innovationsstrategi för smart specialisering och besöksnäringstrategin. I nära samverkan med länsstyrelsen arbetar vi också med framtagande och genomförande av regionala skogsprogrammet, energi- och klimatstrategin och den regionala livsmedelsstrategin. Skogen bidrar inte bara till sysselsättning och en starkt växande besöksnäring, utan är även förutsättningen för ett rörligt friluftsliv och god folkhälsa samt ur klimatsynpunkt då den fungerar som kolsänka och ersätter fossila material vid tillverkning. Eftersom skogen varit och fortfarande är en av Västernorrlands viktigaste näringar beskriver ovan nämnda strategier och program vikten av att både bevara och nyttja, skydda, bruka, förädla och innovativt utveckla såväl skogsråvara som de skogliga miljöer som finns i hela länet. Det ska ske hållbart i alla dimensioner och med hänsyn till kommande generationer. Med den utgångspunkten väljer vi också att formulera vårt remissyttrande.

Disposition

I vårt remissvar har vi utgått från de övergripande syften och frågeställningar som utredningen haft uppdrag att bemöta:

- *Värna och stärka den privata äganderätten till skogen genom att stärka rättssäkerheten för markägare och företag, och säkerställa att markägare får ekonomisk kompensation för inskränkningar i ägande- och brukarrätten i den utsträckning de har rätt till*
- *Belysa eventuella målkonflikter och att synergier nyttjas mellan internationella och relevanta nationella åtaganden om biologisk mångfald och en växande cirkulär bioekonomi*

- *Ge förslag om hur incitament kan skapas för hållbart skogsbruk och en förbättrad legitimitet för den förda skogs- och miljöpolitik*
- *Ge förslag som sammantaget främjar en växande skogsnäring och hållbar skoglig tillväxt med god och säkerställd tillgång till nationell biomassa från den svenska skogen.*

Reflektion och övergripande synpunkter

Region Västernorrland ställer oss avvisande till att skogsutredningen lyckats möta samtliga frågeställningar och därmed lösa de målkonflikter som det ursprungliga utredningsuppdraget omfattade, men förstår den komplexitet som utredningen mött under utredningstiden. Det är bitvis svårt att navigera i en så omfattande utredning där de förbestämda uppdragen inte kunnat balanseras och vissa perspektiv inte hanterats. Vi upplever att ett antal målkonflikter som utredningen haft för avsikt att lösa ut kvarstår i och med att man hänvisar till kompletterande utredning och arbetet med strategin för cirkulär bioekonomi. Detta stärks också av att utredningen signalerar behovet av att bredda det nationella skogsprogrammet. Utifrån att anspråken på skogen ökar och målkonflikterna är många ställer vi oss tveksamma till om en separat bioekonomisk strategi kommer att kunna lösa ut de kvarvarande målkonflikterna, som behöver inkludera mångbruk i form av ett diversifierat näringsliv och vikten av att komplettera ekosystemtjänsterna också ur ett kulturellt perspektiv.

Samtidigt är Skogsutredningen gedigen och har på kort tid gett förutsättningar för att lösa ut flera stora, mångfacetterade frågor avseende äganderätt, vikten av stärkt biologisk mångfald och avsättning av värdefulla skogsmiljöer för skydd. Vi ser positivt på att utredningen föreslår incitament för hur markägare kan kompenseras vid frivillig avsättning och ser också fördelar med att förstärka kraven på markägaren att känna till vilka natur- och kulturvärden som finns och hur dessa bör hanteras. Samtidigt finns behov av ökat stöd till främst de enskilda skogsägarna för att bygga den kunskapen på ett fullgott sätt för att kunna möta de krav och regelverk som råder. Därför bör genomförda nyckelbiotopsinventeringar göras tillgängliga för markägare innan dessa register städas bort, så att denna information inte går förlorad.

Flera av de målkonflikter som synliggörs i skogsutredningen kräver ett tydligare politiskt ställningstagande och ansvar, inte minst avseende hur Sverige ska tolka vad internationella åtaganden om biologisk mångfald egentligen innebär.

Detaljerade synpunkter

Syftet att värna och stärka den privata äganderätten till skogen genom att stärka rättssäkerheten för markägare och företag, och säkerställa att markägare får ekonomisk kompensation för inskränkningar i ägande- och brukarrätten i den utsträckning de har rätt till

Vi ställer oss positiva till förslaget om stärkt äganderätt och de incitament som föreslås för att få en ökad frivillighet att skydda värdefulla naturområden, med skattefri ersättning till markägare. Vi ser det som värdefullt att förstärka och tydliggöra ansvarsfördelningen och att i detta också renodla Skogsstyrelsens roll. Det är rimligt att förutsätta att markägaren på förhand har eller skaffar sig den kunskap som behövs för att kunna ta tillräcklig hänsyn till de natur- och kulturmiljövärden som följer av skogsvårdslagen. Vi ser det önskvärt att de nyckelbiotopsinventeringar som Skogsstyrelsen gjort kan tillgängliggöras till berörda skogsägare innan dessa register rensas. Eftersom de aktuella förslagen kommer att ställa högre krav på den enskilde skogsägaren krävs också en tydlig struktur för hur inhämtande av kunskap och systematiskt kunskapshöjande insatser i framtiden ska genomföras. Hur säkerställer man att det blir ”lätt att göra rätt” för såväl de små som större skogsföretagen?

Syftet med utredningen att belysa eventuella målkonflikter och att synergier nyttjas mellan internationella och relevanta nationella åtaganden om biologisk mångfald och en växande cirkulär bioekonomi

Utredningens slutsats är att det på kort sikt är omöjligt att förena Sveriges internationella åtaganden om biologisk mångfald med den växande cirkulära bioekonomin som behövs för att nå andra samhällsmål. Utredningen hänvisar till att en tydlig politik måste utgå från realistiska förväntningar om vad som går att åstadkomma i balansen mellan sinsemellan oförenliga mål. Därför föreslår utredningen att regeringen bör besluta om vad Sveriges internationella åtaganden innebär och sätta upp ett långsiktigt mål för hur dessa ska uppfyllas i skogen. Utredningen konstaterar att två av vår tids stora ödesfrågor, förlusten av biologisk mångfald och den mänskliga påverkan på klimatet möts i hur vi förvaltar och inte enbart skyddar skogen. I det sammanhanget vill Region Västernorrland, efter dialog med Region Västerbotten, lyfta fram att brukande och biologisk mångfald inte per automatik står i motsats till varandra. Att ge skogen ett formellt skydd för att utveckla biologisk mångfald är inte hela lösningen. Även skog som brukas kan ge höga naturvärden och även de områden som skyddas kräver viss skötsel för att bibehålla sina höga naturvärden. Region Västernorrland saknar därför ett fördjupat resonemang kring hållbart skogs- och mångbruk, som bygger på hållbarhet ur alla dimensioner. Vår förhoppning är att detta klargörs i den aviserade bioekonomistrategin. Från Region Västernorrland ser vi därför positivt på förslaget om en nationell samordnare, med uppdrag att öka kunskapsnivåerna för såväl hållbart brukande som bevarande.

Med samma utgångspunkt är det olyckligt att utredningen tvingats fokusera på färre perspektiv, eftersom omställningen till en långsiktigt hållbar utveckling även inkluderar de målkonflikter och intressen som istället ska hanteras i bioekonomistrategin. I betänkandet föreslås att regeringen ska besluta om ett nationellt handlingsprogram för biologisk mångfald i skogen. Det handlingsprogrammet föreslås ha sin grund i ställningstagandet om vad Sverige behöver göra för att uppnå internationella åtaganden

för biologisk mångfald. I detta sammanhang vill Region Västernorrland hänvisa till den utredning som Naturvårdsverket fått i uppdrag att ta fram, för jämförelser om hur olika länder rapporterar skyddade skogs- och naturmiljöer till EU. Dessa aspekter tillsammans med en mer nyanserad bild över relationen skydd och brukande bör inkluderas i slutliga ställningstaganden om hur mycket och vilka typer om skogsområden som bör skyddas i Sverige.

Den växande skogen utgör en kolsänka samtidigt som användning av skogsråvara möjliggör fossilfri produktion av produkter och material. Detta är en viktig aspekt för att minska våra klimatpåverkande utsläpp, utveckla hållbart företagande i samhället och arbeta med omställningen, men allt kan inte ersättas med råvara från skogen. För detta krävs kontinuerlig forskning och innovation som bidrar till att utveckla en cirkulär ekonomi, samtidigt som vi möter krav och utmaningar avseende miljömål och har en balans avseende uttag av skogsråvara.

Skogen är en av de viktigaste näringarna i Västernorrland och har också bidragit till innovativa produkter och tjänster som idag formar basen i länets smarta specialiseringsstrategi. Skogsägarna är både små och större globala företag och oavsett skogliga tillgångar och storlek på företag är det viktigt för Västernorrland att en balans skapas mellan bevarandefrågan och att säkra ett långsiktigt och hållbart uttag av skogsråvara. Flera av dessa perspektiv har hanterats i länets regionala skogsprogram, bland annat ökad innovations- och förädlingsförmåga och drivkrafter för ett långsiktigt och mer cirkulärt brukande av skogen.

Region Västernorrland ser positivt på att en strategi för cirkulär bioekonomi tas fram och ser fram emot Skogsutredningens bedömning att en bioekonomisk strategi ska möta de kvarvarande målkonflikterna, men hyser visst tvivel om man i den strategin kommer att lyckas bättre att gå på djupet i målkonflikterna som finns och därmed våga ett tydligt ställningstagande. Skogsutredningen skjuter nu dessa målkonflikter framför sig genom att hänvisa till ytterligare strategier och handlingsplaner som ska tas fram. Ett arbete som kan komma att dra ut på tiden. En annan farhåga är att en nationell strategi för cirkulär bioekonomi föreslås följas av regionala motsvarigheter. Vi skulle istället förorda att breddningen av det nationella skogsprogrammet möjliggör att regionerna, tillsammans med länsstyrelserna och Skogsstyrelsen, i högre grad än idag uppmuntras att bredda de regionala skogsprogrammen att också inkludera de delar av bioekonomistategin som bedöms vara relevanta på regional nivå samt inkludera exempelvis rörligt friluftsliv, skogen som rekreativskälla samt utveckling av lokalsamhällen och landsbygd. Ytterligare satsningar på naturturism ligger i linje med Västernorrlands ambitioner, men också där finns en rad målkonflikter att hantera avseende slitage, zonerings och kunskap om hur man vistas i skyddsvärda miljöer.

Region Västernorrland ser att resonemangen kring skogens sociala värden kan utvecklas. Skogen, en anpassad och tillgänglig naturturism och ett rörligt friluftsliv bidrar till hälsans bestämningsfaktorer både genom att de genererar arbetstillfällen och att ett rörligt friluftsliv är hälsofrämjande i sig. Skogen och naturskyddade områden kan ge många hälsovinster både för den fysiska och psykiska hälsan och bidrar också till en ökad attraktivitet i alla delar av landet. Småföretagare inom jord- och skogsbruk på landsbygden säkerställer inte bara ett hållbart skogsuttag och därmed ett hållbart företagande, utan också andra fördelar för en levande landsbygd. Utredningen nämner delvis detta med hänvisning till naturturism i fjällnära skogar och nationalparker, men även den skog som är i aktivt brukande ger dessa mervärden, samtidigt som skogen är under tillväxt – inte minst för lokal livsmedelsproduktion, jakt, fiske, bär- och svamplockning mm.

Förslag om hur incitament kan skapas för hållbart skogsbruk och en förbättrad legitimitet för den förda skogs- och miljöpolitiken

Förslaget kring den stärkta äganderätten bygger på att markägarinitiativ och frivillighet ska utgöra grunden för skyddsarbetet i skogen, att ägaren ges större möjlighet att påverka och arbeta med det formella skyddet av skogen. Region Västernorrland delar utredningens uppfattning om att intresset för att bevara och utveckla naturvärdena i skogen kan komma att öka, samtidigt som vi ser att det är av yttersta vikt att kunskapshöjande insatser då stärks, eftersom den förändring som föreslås ställer högre krav på kunskap.

I de regionala dialoger som förts under framtagandet av det regionala skogsprogrammet har förhållandet skogsägare – skogsföretagare diskuterats. Detta utifrån om man ser sig som företagare när man äger och brukar skogen (och om man i detta avseende driver mångbruk) eller om man primärt ser skogen som en kapitalinvestering. Dessa perspektiv kan påverka hur man ser på förslagen till stärkt äganderätt och att ansvaret flyttas närmare markägaren. Vår uppfattning är att skogsutredningen primärt fokuserat på skogsindustriernas verksamheter och uttag av skogsråvara och i alltför liten omfattning hur ekosystemtjänster och mångbruk kan bredda användningen av såväl brukade som skyddade skogliga miljöer. Utredningen skulle med fördel ha kunnat innehålla fler förslag på hur skogen kan utvecklas ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart istället för att skogen ska undanhållas från brukande.

Förslag som sammantaget främjar en växande skogsnäring och hållbar skoglig tillväxt med god och säkerställd tillgång till nationell biomassa från den svenska skogen.

Region Västernorrlands bedömning är att Skogsutredningen hanterat frågan om att säkerställa tillgång till nationell biomassa från den svenska skogen. Däremot ställer vi oss avvisande till att skogsutredningen lyckats lösa ut målkonflikterna mellan produktionsmål och miljömål avseende den ökade konkurrensen om skogen, våra skogsmiljöer och den skogliga råvaran. En aviserad brist på avverkningsbar skog

samtidigt som industrin investerar för ökad, mer hållbar produktion gör att kampen om skogsråvaran är stenhård. Då ökar också behoven att tillsammans säkerställa inte bara skogsuttag/biomassa utan också hur vi ska kunna jobba med stärkt besöksnäring, stärkt lokal och regional livsmedelsproduktion, ökat mångbruk och renskötsel. Det handlar också om attraktiva livs- och friluftsmiljöer, landsbygdsutveckling och att främja balans mellan stad och land.

REGION VÄSTERNORRLAND

Glenn Nordlund
Regionstyrelsens ordförande

Åsa Bellander
Regiondirektör